

EDITORIAL

VICENT JOSEP ESCARTÍ

Universitat de València

Vicent.J.Escarti@uv.es

ORCID: 0000-0002-3195-6510

Certament, no resulta gens fàcil afrontar la direcció d'una revista amb una trajectòria tan consolidada com *Debats*. En el treball de Francesc Martínez Sanchis «*Debats*, cultura i pensament sense fronteres» (dins el volum coordinat per Gustau Muñoz, amb el títol *El Magnànim: setanta anys de cultura valenciana*, València, Alfons el Magnànim-CVEI, 2018, p. 89-112), l'autor feia una definició de la revista que trobe que és ben encertada, ja que la considera «una publicació feta des de València, centrada en les dinàmiques socials, polítiques i culturals valencianes i d'arreu del món», i afegeix que «és sobretot una revista cosmopolita, ja que els seus continguts abracen qualsevol problemàtica de debat intel·lectual del planeta, tant del passat com dels moments presents». És una caracterització d'aquesta publicació ambiciosa, àmplia i que, en veritat, pot abastar qualsevol de les èpoques per les quals ha passat, al llarg de més de quatre dècades. En concret, quaranta-quatre anys ja, amb un recorregut que ha estat —vist des de l'actualitat— canviant, però que, en essència, sempre s'ha mantingut fidel a promoure, des de València, un *debat*, tot aportant al conjunt de la intel·lectualitat occidental alguns punts de vista concrets, alhora que —i això em sembla més interessant— es volia incorporar al pensament valencià tota una sèrie d'aportacions que provenien majoritàriament de més enllà de les nostres fronteres. Era, en certa manera, una finestra al món: la revista *Debats*, patrocinada per una institució tan prestigiosa com la Institució Alfons el Magnànim, a l'aixopluc de la Diputació de València, permetia veure el món de fora —amb la publicació de traduccions de textos d'autors de l'estranger, de vegades al valencià, de vegades al castellà, tema que ara no comentaré— i aportava al món escrits i *pensament* que es volia *made in casa nostra*. Cal dir que, tot això, amb diferents intensitats i sempre amb les diverses orientacions que han anat donant a la publicació els directors respectius, que, òbviament, mostraven els

seus interessos i les seues preferències. També, les de cada època política per la qual ha passat el govern de la Diputació.

La primera època —sempre seguint l'estudi de Martínez— abraçaria entre els anys 1982-1995, durant els quals la revista va estar dirigida per Josep Picó (1982-1983) —que passà a ser director de la IVEI— i Màrius Garcia Bonafé (1983-1995): la projecció estatal i fora d'Espanya estaria representada per la incorporació de plantejaments historiogràfics renovadors —per denominar-los d'alguna manera— i que passaven per l'escola dels *Annals* o la microhistòria que propugnaven noms com Ginzburg. Bonafé, a més, des d'una clara òptica valenciana i que s'ajustava als canvis dels nous temps, va ser qui va marcar aquella etapa de reflexió teòrica i d'establiment de qüestions fonamentals. Van ser, des del meu punt de vista, els anys de major «absorció» de cultura europea des de les terres valencianes, i *Debats* em sembla una punta de llança: la democràcia es consolidava, la universitat valenciana es renovava i creixia. La història, la política, el pensament i la cultura ocupaven un lloc destacat en aquella empena que es volia donar a la nostra societat des de les pàgines de *Debats*, que pretenia la internacionalització i per això adoptà el castellà com a llengua vehicular, des d'un determinat moment ben primerenc. En una conversa privada, Joan Fuster em digué que allò pretenia obrir mercats a Hispanoamèrica. I m'assenyalà que, així, potser se'n vendrien dos exemplars a Ciutat de Mèxic i un a Buenos Aires. Ara mateix dubte si també em va dir que tres a Madrid. Desconec quines foren les xifres de les vendes: augmentaren, amb el canvi lingüístic? Es troba present *Debats* —aquells números d'aquell temps— almenys en biblioteques importants dels països del món iberoamericà de llengua espanyola? No ho sé. Però caldria esbrinar-ho.

Va ser —si deixem la qüestió lingüística al marge— el moment de major efervescència valenciana dins *Debats*, de manera paral·lela amb el que es vivia

en la societat local. A tot això s'afegien les aportacions que provenien des de l'exterior, amb signatures de prestigi. No em detindré més en aquesta època fundacional, fonamental i referencial per a *Debats*. L'ha sintetitzada magníficament Martínez i no cal insistir-hi. Només afegiré que aquells anys foren un període en què es pensava que les revistes podien influir en la forma de pensar de la societat i tractaven de difondre *pensament*. La revista *Debats* va ser, en aquest sentit, un espill on podien mirar-se altres productes semblants, en un temps fecund en papers i iniciatives i on es volia accelerar el canvi, tot deixant arrere un passat fosc i repressor. Josep Picó, en el primer editorial de la revista, ho expressava clarament: «Treballarem, doncs, en l'aprofundiment teòric, la informació i el debat crític per a tenir un coneixement més acurat i precís dels fenòmens i moviments socials que es produeixen al País Valencià en el seu context espanyol i europeu». I afegia, més avall: «Si en la paraula escrita resideix una de les formes més profundes i reflexives d'exercir la llibertat de l'home, *Debats* pretén ésser un instrument obert d'aquesta paraula, més enllà del concepcions elitistes, de grups o d'ideologies tancades» (*Debats*, 1 (1982), p. 3). Però la bona veritat és que aquell *Debats* inicial va ser, especialment, un mitjà de comunicació sobretot *universitari*: adreçat als lectors amb una formació capaç de dialogar amb els textos que s'hi publicaven. I no podia ser d'una altra manera, ni calia.

Els estudiants, en la universitat, guiats pels bons mestres d'aquell temps, ens hi acostàvem amb interès. I prou que vam aprendre de les seues pàgines. Sobretot, els de geografia i història, que obríem els ulls amb deler als nous corrents que ens arribaven, també, des d'allà. Dossiers, temes a debat, temes actuals, finestres a la història o entrevistes podien córrer —originals o fotocopiades— entre els estudiants encuriosits. També perquè, en les traduccions d'articles publicats en altres llengües alienes, accedíem més fàcilment al pensament de grans figures euro-

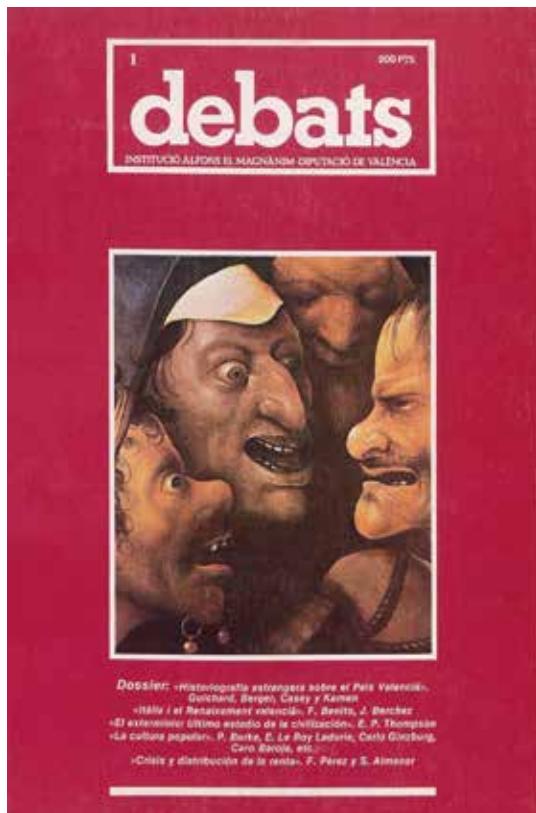
pees o nord-americanes. No m'estendré més i em remet a la síntesi ja citada: no es tracta, ací, de repetir. Simplement, traçar unes línies i aportar una visió personal —*meua*. En aquella època —i concretament en els primers cinc anys d'existència, *Debats* arribà als 2.000 exemplars de tiratge.

El segon gran període, que aniria entre el 1996 i el 2015, va ser bastant diferent. L'arribada de Manuel Tarancón a la presidència de la Diputació va fer que, en paraules de Martínez, «la revista deriva cap a temàtiques situades dins l'òrbita del liberalisme conservador». Agustín Andreu Rodrigo va ser el primer director de la IAM (1995) d'aquest període, i la revista va anar a mans de José Luis Villacañas (1995-1996), que accentuaria la deriva filosòfica i de pensament polític neoliberal. No serà, però, fins un poc més tard, que una nova direcció, encapçalada per Rosa María Martínez Magda, també de l'àmbit de la filosofia, accentuarà la nova orientació de *Debats*, d'acord amb els nous temps que s'aproximaven o que ja havien arribat. Com ella mateixa afirma en l'editorial del núm. 62-63 (1996, p. 6), l'objectiu que es proposa és convertir *Debats* «en foro de avanzadilla de los debates intelectuales que constituyen el panorama cultural de nuestro presente. Y ello hoy, cuando los discursos unitarios flaquean, significa abrirse, más allá de una opción ideológica o una catalogación académica, a todo un entrecruzamiento de ideas, disciplinas, usos, perspectivas». En aquesta segona època van predominar, però, treballs de filosofia, sociologia, economia, ètica, religió, literatura i urbanisme, amb aportacions destacades sobre temes que aleshores eren *actuals* —com la Modernitat i la Postmodernitat— i algun dossier destinat a temes valencians: l'època d'Alfons el Magnànim i la seua figura, el pes de Gregori Maïans en la Il·lustració —tema preferit de Tarancón—, l'escriptor Juan Gil-Albert i la figura i l'obra de Blasco Ibáñez. Suppose que la intenció inicial era anar «más allá de una opción ideolò-

gica o una catalogación académica», però jo no sé veure-la. *Mea culpa*...

La bona veritat és que, si fem cas de les dades aportades per Martínez (p. 111), pel que fa a la repercussió de la revista en aquesta segona etapa, «hi hagué una davallada acusada de la difusió»: se'n distribuïen només 716 exemplars (2004) i del número de gener del 2015 es van quedar 439 exemplars als magatzems. Es van perdre subscriptors, que passen de 556 el 2004 a 289 el 2015. No obstant això, aquesta reculada en xifres no hauríem d'atribuir-la només al canvi de rumb ideològic en la revista, sinó, també, al canvi dels usos lectors i de formes d'accedir a la cultura i a la informació que anaven guanyant terreny en aquells anys: la ideologia progressista que havia vist nàixer *Debats* i l'havia fomentada, desembocava en un *establishment* que consolidava altres formes de pensar.

Segurament pesava una certa decepció entre la intel·lectualitat que podia accedir a la revista pel plaer de llegir i *formar-se* i, si, al fet que els temes no eren els que més els podien interessar, hi afegim que el pensament crític semblava haver-se relaxat i la institucionalització de determinats aspectes *tel·lúrics* valencians —sempre esquivats, a més, per evitar polèmiques— semblaven haver estat assumits —*assumptes*—, millor o pitjor, per les institucions culturals autonòmiques, el resultat podia ser un descens de l'interés per *Debats*, pel desencís i pel fet que ara, l'accés a allò que podia constituir *novetat* o *modernitat* arribava gràcies a un mitjà destinat a revolucionar-ho tot: internet. Ja no calia traduir articles publicats en anglès originalment —o en altres llengües— perquè es podia accedir fàcilment als textos i la població universitària i acadèmica —recordem que era el major espectre de població que podia acostar-se a *Debats*— ja tenia una formació lingüística suficient per a llegir-los en format original. A més, eren textos que no interessaven, molt possiblement, a les línies editorials dels primigenis lectors de *Debats*.

Portada del primer número de *Debats*

El divorci s'havia consumat, de manera silenciosa, i per un cúmul de factors que jo ara només he esbossat i que obeeixen més a una intuïció reflexiva que a una constatació empírica que demanaria un estudi aprofundit. Potser, una tesi doctoral.

L'any 2015 passàrem a una tercera etapa de *Debats*. Radicalment diferent al que havien estat fins aquell moment els dos períodes anteriors. Tot i que, en teoria, amb la voluntat d'acostar-se al producte original que havia nascut el 1982. La Diputació havia fet un canvi en la seua orientació política i la IAM-CVEI passà a mans de Vicent Flor. La direcció de *Debats*, des d'aquell moment, va estar encomanada a Joaquim Rius Ulldemolins, professor de la Universitat de València i ara catedràtic del Departament de Sociologia i Antropologia Social. Amb ell, *Debats* patiria una sèrie de transformacions importants, totes dirigides a restablir l'interès dels possibles lectors —i dels autors—, i en base a noves estratègies que passaré a comentar succintament. De fet, la primera qüestió a destacar és que la revista —que al llarg de la seua història va adoptar periodicitats variables (dos o tres números per any, depenent del moment)—, ara passava a tindre una periodicitat semestral. D'altra banda, basava la seua formulació en el sistema obert *online* —a la manera de les actuals revistes acadèmiques— i incorporava un sistema d'avaluadors externs —com hi ha en les revistes acadèmiques esmentades. Aquell fet la va portar a assolir ràpidament un reconeixement d'indexació i d'impacte que era no només desitjat, sinó potenciat. En aquest darrer període, *Debats* ha estat una revista *universitària* del més alt nivell, amb aportacions d'autors de tot arreu del món —ho propicia el mateix sistema global de les revistes *online*— i estructurada a partir de temes concrets que, des de l'òptica sociològica i de pensament, s'han preocupat de temes diversos, d'interès molt academicista, amb objectius molt elitistes i amb els ulls posats més en una projecció interna-

cional que no valenciana ni en clau valenciana. Un objectiu ben lícit, òbviament.

Cal assenyalar, però, que aquest darrer període, en començar, no presenta un escrit programàtic en el número inicial (130/1, 2016) signat pel director de la revista, sinó que hi podem trobar un escrit de presentació signat per Vicent Flor, director del Magnànim, que prou que evidencia que aquest volia convertir la publicació en un element insígnia de la institució que dirigia. En aquest paper, Flor lloa l'etapa fundacional i la connecta amb la situació d'afirmació democràtica d'aquells anys, i assenyalava que «en els propers mesos escanejarem el primer període de la revista (1982-1995) i el penjarem en el nostre web a l'abast dels investigadors (de fet, caldria una monografia sobre *Debats*) i del públic en general. Més endavant farem el mateix amb el període 1995-2015» (p. 4). Extrem al qual no s'ha arribat —i aprofite per reivindicar que es porte a cap, tal com es va fer durant el meu període de direcció de la *Revista Valenciana de Filologia* (2017-2024) amb els números que van aparèixer entre els anys 1951 i 1981. És evident que en el cas de la *RVF*, el volum dels números publicats era irrisori, en comparació amb la gran quantitat de pàgines publicades per *Debats*, del 1982 al 2015, i això, potser, rau en la base de per què aquest projecte proposat des de la direcció de la IAM-CVEI no va arribar a rams de beneir. En qualsevol cas, és un tema que caldrà reprendre en el seu moment.

Però tornem al text de presentació de la nova etapa, on Flor reivindica el moment inicial de *Debats*, tot afirmant que «presentem el número cent trenta amb un munt de novetats però amb el mateix esperit crític d'aleshores. De fet, a l'editorial esmentada [la del núm. 1 que ja he citat jo ací també, més amunt] se'n feia referència a què la revista pretenia “fixar també la seua atenció en temes d'actualitat”. La nova revista *Debats* també pretén fer-ho, posant èmfasi en la cultura en un sentit ample, és a dir, amb

les seues relacions amb la política i amb l'economia. Aquestes relacions, al capdavant, conformen allò que els sociòlegs anomenem societats». I si això ens sembla destacable, més encara ho són, quant al programa de la revista, les següents declaracions de Flor, i en referència a fer de *Debats* una revista d'*actualitat*: «aquest objectiu pretén abordar-lo des de la combinació d'una revista científica, amb voluntat de complir les normes de rigor acadèmic (amb revisions anònimes dels articles) així com contribuir als debats científics internacionals aconseguint així ser indexades i reconegudes per les bases de dades de prestigi. Però també pretenem superar l'estricta març de la Universitat per abastar un públic molt més ampli. Correm el risc de no aconseguir una cosa ni l'altra però crec que estàvem obligats a intentar combinar el rigor i la investigació amb la divulgació i el debat públic». Ens trobem, doncs, davant una revista acadèmica clarament orientada al món universitari. Un extrem al qual el seu director, l'esmentat Rius, feia referència de passada quan presentava el dossier d'aquell primer número de la darrera època: «iniciem una nova etapa de la revista *Debats* que pretén combinar el rigor acadèmic i la innovació intel·lectual, amb la voluntat de contribuir al debat d'idees en la societat valenciana» (p. 9).

Comptat i debatut, la tercera etapa consolida la presència universitària i fixa la difusió en les línies acadèmica, valenciana i *actual*, que semblen guiar la publicació. No m'entretindré ara a comentar si això es va aconseguir totalment: deixe al lector la possibilitat de recórrer els dossiers dels números publicats —en valencià i castellà, amb un resum en anglès a la fi de cada any—, en paper i *online*, i en podrà extraure les seues conclusions.

Tres períodes, tres maneres d'entendre *Debats*, durant tres etapes polítiques diferents. La primera i la segona clarament definidores de *Debats*, i la tercera molt menys, en tant que més acadèmica i més desvinculada de dicteris institucionals i polítics.

Totes elles vàlides i riques en aportacions, totes elles d'un valor innegable per a entendre la nostra societat, la nostra cultura, la nostra realitat i algunes altres coses més. Totes tres amb encerts i amb desencerts: totes tres, signes d'uns temps ben particulars —com ho són tots, i no podem enganyar-nos.

Ara toca afrontar una nova etapa. Serà la quarta. No sabem quin temps durarà. En desconeixem l'abast a la llarga o a la curta. És evident que tot això no es pot preveure ni, al remat, ens ha de preocupar, ara. Tanmateix, sí que m'agradaria indicar algunes línies de treball que a l'equip de direcció ens agradaria portar endavant i mantindre en el temps, encara que som més que conscients que, també, el mateix avanç de la revista ens podrà fer variar en alguna directriu inicial. *Debats* vol, en aquests moments, recollir el bo i millor de les etapes anteriors. Però, també, distanciar-se de directrius que ara com ara ens semblen allunyades del que pensem que han de ser les nostres metes.

Així, de la primera part ens atrau i volem conservar l'esperit de ser un observatori del que passa al món. Però no tant per portar a casa nostra les idees que provenen d'altres àmbits —com, fonamentalment, va ser el que es pot veure en aquells primers temps—, ja que actualment accedir al pensament de qualsevol autor o de qualsevol país és ben fàcil, gràcies a internet, sinó per incorporar-nos als debats —a les temàtiques que s'escolliran— en clau valenciana. I, sempre que siga possible, amb veus que, des de fora, ens puguen aportar idees, novetats o contrapunts. El pensament valencià és ja suficientment madur per a mirar-nos— el sense complexos. Aquell temps d'aperturisme —rere la dictadura— va ser necessari. Ara, per sort, estem en una altra dimensió —ni millor ni pitjor, simplement diferent. Aquella etapa ens va aportar la possibilitat de pensar en clau europea, i hem de mantindre aquell esperit.

D'altra banda, si en aquell temps les traduccions al valencià o al castellà podien ser ben útils, ara mateix, amb l'ús dels programes d'intel·ligència artificial

(IA), fer l'esforç de traduir determinats textos no té massa sentit: amb uns quants clics, la IA ens ofereix —en un nivell més que acceptable— una traducció digna. Amb això no volem dir que menyspreem la tasca d'introduir a la nostra cultura els textos que provenen d'altres llengües, però sí que volem ser realistes davant el panorama actual de globalització, amb internet com un gran contenidor de cultura. I això, encara, en el sentit contrari: la presència d'*abstracts* en anglés ens permet ser rastrejats per les màquines d'indexació i tinguts en compte a nivell global, i la mateixa operació, però inversament, es podrà fer des d'altres llengües respecte de la nostra.

La segona etapa va ser més introspectiva i molt dirigida a temes i enfocaments filosòfics i econòmics. Tant els uns com els altres es van pensar sempre en clau hispànica, generalment. El món valencià va ocupar un espai molt reduït. Per posar un exemple: la Il·lustració és cert que va comptar amb Maïans —i amb un parell més de noms valencians— i en va ser un exemple excels. Però aquell esperit il·lustrat només va arribar a casa de l'erudit d'Oliva i poc més. Les terres valencianes, durant el XVIII, van continuar sent bàsicament *barroques*. Mai, cap *Debats* s'ha dedicat a un període tan important i de tan llarga durada a València com aquest ara esmentat. Amb això, volem indicar que no voldríem caure a tractar temes un poc peregrins, des d'una revista promoguda i sostinguda per una Diputació: no som un departament universitari, no som la veu d'una editorial privada. Hem de mirar de cobrir, *també* un vessant públic, que arribe, de manera rigorosa però divulgativa i a l'abast de tothom, a un ampli espectre del poble que la genera, la sosté i, a la fi, que n'ha de ser el primer beneficiari.

I això ens permet enllaçar amb la darrera etapa, quan la revista es va transformar en una publicació acadèmica, indexada i al més alt nivell, amb tots els ets i uts. Però, per això mateix, també allunyada de la realitat valenciana en molts aspectes i oblidant que,

com ja hem dit, aquesta revista és una publicació sota l'empareda d'una Diputació provincial i que ha d'assumir, en principi, uns objectius concrets de proximitat: una geografia concreta —sens negligir, òbviament, un abast superior. No cal dir que aquesta darrera etapa, on *Debats* es va transformar en una publicació també *online*, ens permet seguir, ara, aquest camí de la virtualitat i la globalitat a la qual ens va portar la que ha estat l'última etapa fins ara.

El resultat final de la nostra proposta serà, per tant, fruit de la reflexió de les etapes anteriors i, alhora, l'adaptació de cara al món concret que ens envolta: clau valenciana en el pensament recollit en les seues pàgines, publicació de treballs rigorosos prèviament avaluats per especialistes, aposta clara per la llengua del poble valencià i difusió també en castellà —amb resums generosos dels treballs que permetran endinsar-se en la versió valenciana fàcilment, si és el cas— i amb *abstracts* en anglés, en atenció a la màxima internacionalització de la revista, i com a herència de la voluntat acadèmica de l'etapa anterior —un objectiu ben recomanable. També, com ja hem comentat, perquè això ens permetrà arribar més enllà de les nostres fronteres: la traducció automàtica a qualsevol llengua ens estalvia despeses i problemes i ens obri possibilitats infinites.

No sabem —no sé, jo, tampoc— fins on ho aconseguirem. La voluntat és ferma i treballarem de valent per aconseguir-ho. A través d'una estructura simple —dossier temàtic, entrevista a alguna persona

destacada en relació amb el tema del dossier i una secció miscel·lània— temptarem d'estructurar números que tinguen un interés evident per als lectors. També, unes altres seccions donaran compte de llibres publicats cada any i d'actes relacionats amb la cultura i que, al nostre parer, meresquen ser ressenyats. No som una revista d'actualitat estricta ni de societat, ni som el butlletí d'una associació de canaricultura —posem per cas, i amb el benentés de la respectabilitat d'aquestes altres opcions. Serem una publicació anual destinada a lectors amb inquietuds pel món que ens envolta i amb un nivell mitjà de cultura i, sobretot, encuriosits i disposats a saber-ne més. Volem recollir en les nostres pàgines la diversitat de perspectives ideològiques, estètiques, culturals, etc. com la millor eina per a la informació i la formació de criteris personals o col·lectius. Sempre, però, amb una clara preferència pels temes que més poden interessar als lectors valencians de manera directa (com ara, els problemes de l'aigua o de la turistificació) i, en especial els interessos econòmics i socials; i de manera indirecta, aquells que ens concerneixen com a ciutadans del món actual, com la globalització, la implantació de la cultura digital, la crisi dels valors a Occident i un llarg etcètera que volem que siga extens i fecund.

Esperem assolir-ho tant com siga possible i fer, així, una transferència de la cultura adequada a la societat que la genera i que, en principi, l'ha de consumir. És el nostre objectiu.